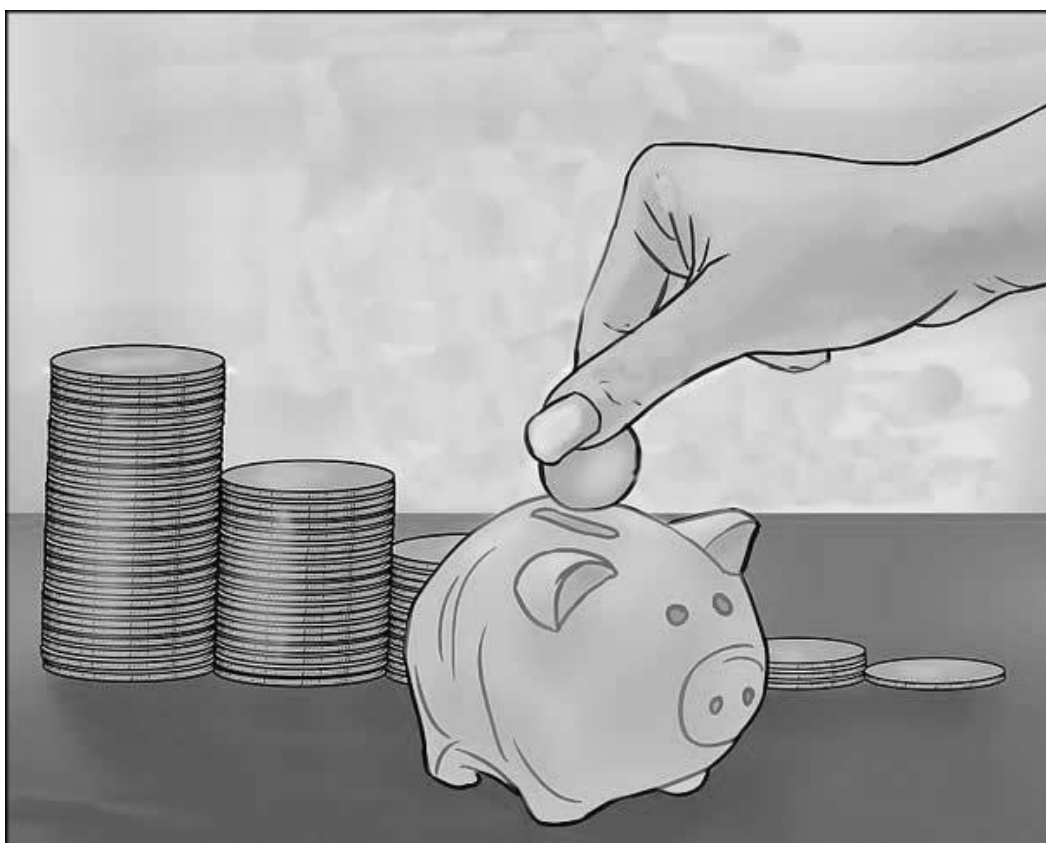

Lokal valuta

Tommy Falkeøje

Lokal valuta
Af Tommy Falkeøje
2015

Indledning

Man kan økonomisere. Det betyder, at man bruger sine ting og ressourcer på en god måde, så man ikke spilder noget. Man kan have en bytteøkonomi. Én dyrer grønsager. En anden bygger og reparerer huse. En tredje passer børn. Og så bytter man – ud fra princippet, at du får noget af mig, som jeg har brugt 1 time til, og så får jeg noget af dig, som du også har brugt 1 time til. Man kan snakke om en pengeøkonomi, hvor man bruger penge, når der skal byttes – altså købes og sælges. Og man kan snakke om en lokaløkonomi, hvor man ser på bytte/køb/salg, der foregår lokalt. I takt med at der opstod stater, har man fået en nationaløkonomi, hvor man ser på, hvad der foregår i hele samfundet. Og man kan også kigge på den globale økonomi – altså på vare- og pengestrømmene i hele verden. Det vigtigste her indledningsvis er at påpege, at penge ikke er noget nødvendigt i en økonomi. Man kan sagtens bytte uden penge – især hvis man bytter lokal.

Da kapitalismen opstod, begyndte man primært at producere til og sælge på et marked. Man snakker derfor om markedsøkonomi. Det kapitalistiske marked er karakteristisk ved, at det kun fungerer, hvis produktionen hele tiden øges, - hvis markedet derfor også øges, - og i praksis også hvis arbejdskraften hele tiden øges. Det sidste kan i fremtiden afløses af robotter. Disse 3 ”hvis’er” udvikler sig ujævnt i forhold til hinanden. Og derfor opstår op- og nedture – eller perioder med økonomisk vækst og periode med økonomisk krise. Kapitalismen har udviklet sig fra det lokale marked, til nationalt marked, til monopoler på det nationale marked, til statskapitalisme og befinder sig nu på det globale marked. Der er kommet et fjerde ”hvis” til, nemlig ressourcer. Den let tilgængelige olie er opbrugt. De lettilgængelige mineraler er hentet op fra minerne. Men der skal hele tiden tilføres flere råvarer og mineraler mm. På et tidspunkt når man grænsen for, at jordkloden kan levere, og så standser det hele. Men frem imod denne afslutning vil der komme flere og flere kriser, som også vil blive større og større. Yderligere problemer skyldes forureningen, den globale opvarmning og folks fysiske, psykiske og sociale sygdomme, der hænger sammen med et unaturligt liv.

Indtil begyndelsen af 1970’erne tjente en ansat i en fagforening nogenlunde det samme som de arbejdere, der var medlem af fagforeningen. Men så skiftede det. Funktionærerne i fagforeningerne argumenterede med, at de skulle have samme løn som de direktører, som de sat og forhandlede med, når de skulle forhandle løn til arbejdere. Ellers ville fagforeningsfunktionærerne føle sig mindreværdige, og så ville de bøje nakken og være ydmyge. Hvis de skiftede til at få samme løn som direktørerne, ville fagforeningsfunktionærerne føle sig ligeværdige med direktørerne, og så ville de kunne forhandle mere hårdt og sikre bedre resultater for arbejderne. Det lykkedes, sådan at de ledende fagforeningsfunktionærer i dag får temmelig meget i løn. Om det har været godt for arbejderne kan diskuteres. Nogle arbejdere mente, at de ledende fagforeningsfunktionærer fik samme interesser som direktørerne – og at de reelt ikke længere kunne varetage arbejderne interesser. Men den kritik er forstummet.

Vores nationale Danmarks Radio og TV har været igennem en tilsvarende udvikling. Hvis en journalist skal interviewe en direktør, skal journalisten have samme løn som direktøren. Generaldirektøren for DR skal have 3 millioner i årsløn for også at ligge på samme niveau som andre tilsvarende direktører.

Inden for det offentlige har vi også fået funktionærer, der har titler af direktør. Og de skal selvfølgelig også have samme lønniveau som direktører i erhvervslivet. Da det ikke er så let at skifte job, skal en afgående direktør have aftrædelses honorar. I det private erhvervsliv er det på adskillige millioner kroner. Og en direktør i en offentlig virksomhed skal så også have noget lignende, men det bliver ofte kun på 3-6 millioner – uanset om vedkommende straks får et andet job.

I 2008 krakkede nogle banker, og vi fik en stor økonomisk krise. Frem til 2017 blev der ingen lønstigninger til arbejderklassen. Men i samme periode blev de rige meget rigere. Til gengæld blev de fattige mere fattige. Og der er også kommet betydelige flere badebørn og børn under fattigdomsgrænsen. Men overenskomsten i 2017 gav lønforhøjelser til arbejdere. Det betyder, at der nu sejles

betydelige flere råvarer og fødevarer fra de fattigste lande til os i Vesten. De allerfattigste fattige på jordkloden er blevet fattigere år for år de sidste 15 år. Og mange af dem dør nu med global opvarmning, tørke og hungersnød.

Opsparingsparadoks

Nationaløkonomerne har et begreb, der hedder opsparingsparadoks. De fleste tror, at man kan blive rigere på længere sigt, hvis man sparer op. Men den økonomiske sandhed er, at man bliver fattigere. Årsagen til at økonomer gerne vil have folk til at spare op er, at vi objektivt og generelt set har en arbejderklasse og en kapitalistklasse. Og opsparing handler om, at arbejderklassen skal lade være med at bruge alle deres penge, men lade nogen blive stående i banken. Og så skal kapitalisterne låne disse penge, så de kan købe mere, end de ellers ville kunne. Det er altså kun arbejderklassen, der skal spare. Til gengæld skal kapitalistklassen bruge mere, end de selv har. Samlet set skal der helst ikke være noget opsparing, for så bliver alle fattigere.

Det er lykkedes ret meget at få folk til at tænke kapitalistisk. Folk bruger begreber som ejendom, investering osv. Vi skal investere i børnene og de unge, siger nogle. Det betyder, at man skal gøre noget for dem. Vi skal investere i vores fremtid, siger andre. Det betyder, at vi skal planlægge fremtiden fornuftig. Men når alt er rettet ind efter en pengeøkonomi, betyder det også, at der skal bruges penge. Det har medført den forestilling, at der skal penge til at opnå udvikling.

Man har for eksempel givet massevis af penge til udviklingsprojekter i ulandene. Men på de internationale konferencer i 2005 og 2008 om ulandshjælp erkendte man, at der stort set ikke er kommet noget ud af det.

Til gengæld har der været perioder og sociale processer i visse ulande, hvor man bare har truffet nogle gode beslutninger, og så er folk gået i gang med at bruge deres hænder og samarbejde. Og det er der kommet temmelig megen udvikling ud af.

I slutningen af 1960'erne begyndte man for alvor at lave privat pensionsopsparing. Man undlader at få hele sin løn udbetalt, men afleverer en del heraf til et pensionselskab. Her står pengene så og hæver rente. Og når man bliver pensioneret, kan man hæve pengene.

Også her gælder opsparingsparadokset. Hvis vi alle sammen indbetalte til pension, ville resultatet kun blive, at vi blev fattigere. Men hele idéen er, at vores pensionsopsparing skal gå til kapitalistklassen, så de her og nu kan bruge mere. Det er dette konstante merforbrug og meroverførsel af råvarer og fødevarer fra ulandene, der gør os rigere.

Det er dem, der i dag går på arbejde, der skaber varer og tjenesteydelser til dem, der i dag er pensionister. Og uanset hvor meget man har indbetalt i pension, gælder det tilsvarende, når man selv bliver gammel. Det er dem, der til den tid går på arbejde, der skaber varer og tjenesteydelser til dem, der til den tid er pensionister.

Hvis det politiske system, produktionen, inflationen og den globale handel fortsætter som nu, kan vi hæve vores pension, når vi bliver gamle, og så kan vi købe det, vi har brug for.

Der har været en stabil kapitalistisk periode fra 1970 til i dag, hvor pensionssystemet fungerer. Men med de forandringer, der presser sig mere og mere på, er der ingen garanti for noget som helst. Om 20 år kan det være, at et rugbrød koster 15 millioner.

Flere og flere "alternative" mennesker snakker derfor om, at vi skal lave vores egen lokale valuta. I stedet for at pengene skal gå til en kapitalistisk bank, skal de gå til vores egen lokale bank. Hvad det vil betyde, handler dette skrift om.

Lokal valuta

Vi forestiller os, at man lokalt har lavet en bank, som man kalder Grynbanken. Alle har en konto i banken. Og det foregår på en hjemmeside, hvortil der er knyttet en database. Når man opretter en konto (det gør man på hjemmesiden), står der for eksempel indledningsvis 5 gryn på kontoen. Dem kan man bruge til at købe ting (grønsager, tøj mm) eller tjenesteydelser (børnepasning, massage mm). De to parter (køber og sælger) aftaler selv, hvor meget der skal betales. Betaling er for den effektive arbejdstid, ikke for pauser eller tilstedeværelse. På hjemmesiden vælger man køber og sælger samt skriver pris – og trykker Enter. Så overføres beløbet (gryn) fra købers konto til sælgers konto.

Prisen på en arbejdstime sættes til 1 gryn. Prisen på en vare sættes til, hvor mange arbejdstimer, man er villig til at bruge for at få varen. Her er en tabel, som man kan bruge:

Tid	Gryn
5 minutter	0,1 gryn
10 minutter	0,2 gryn
15-20 minutter	0,3 gryn
25 minutter	0,4 gryn
½ time	0,5 gryn
35-40 minutter	0,6 gryn
45 minutter	0,7 gryn
50 minutter	0,8 gryn
55 minutter	0,9 gryn
1time	1 gryn
2 timer og 20 minutter	2,3 gryn

Eksempel:

Hvis Henry vil købe en røremaskine af Ulla, aftaler de (måske), at den svarer til 2 gryn, og så overfører han to gryn fra sin konto til Ullas konto. Det sker på hjemmesiden. Der er selvfølgelig en masse sikkerhed, så der ikke kan snydes. Nu har Ulla 7 gryn på sin konto, og Henry har kun 3. Ulla vil gerne til et møde en aften og laver en aftale med Connie om børnepasning. Her aftaler de, at der skal betales 3 gryn. Og Ulla overfører så 3 gryn til Connies konto. Henry vil gerne købe et hjemmebagt rugbrød af Ursula. Og de aftaler, at det skal koste 0,5 gryn. Og så overfører han 0,5 gryn til Ursulas konto. Han har nu 2,5 gryn tilbage på sin konto. Så tilbyder Frans kropsmassage, og det vil Henry da gerne have. De aftaler en pris på 1 gryn, som Henry så overfører til Frans's konto, og nu har Henry kun 1,5 gryn tilbage. Henry vil også gerne købe et maleri, som Poul har malet. Poul vil have 3 gryn for det; men Henry har jo kun 1,5. Men han kan godt købe det, for han kan overtrække sin konto helt ned til minus 5 gryn (har man aftalt med, da man oprettede Grynbanken).

Det følgende er erfaringer om lokalvaluta - opsamlet af Guy Dauncey i bogen "After the Crash. The Emergence of the Rainbow Economy. The Merlin Press 1989. Bogen blev brugt i England til at igangsætte mange lokale fællesskaber.

Formålet er dannelse af lykkelige, balancerede, værdifulde, økologiske, bæredygtige lokale fællesskaber med brug af lokal valuta. De skal dække folks behov, støtte deres håb og drømme, opildne dem til at udtrykke og udfolde deres højeste potentialer. Samtidig skal de skabe permakulturelle forhold, hvor samfund og natur genforenes, og klodens forhold forbedres, så der opstår harmoni mellem alt levende.

Der skal være balance mellem spiritualitet, global vedvarende brug af ressourcer, økonomi, økologi, kreativitet og livsfuldbyrdelse, lokalt fællesskab og medmenneskelighed.

Lokal valuta har 7 kvaliteter:

1. Let at bruge. Man går bare ind på hjemmesiden og overfører et beløb fra egen konto til en anden konto.
2. Det er en simpel bankfunktion. Lokal valuta er blot en information. Det er tal på konti. Valutaen kan ikke gemmes, devalueres/revalueres, stjæles, mistes, spares op, investeres osv. Der kan ikke lånes. Der er ingen renter.
3. Decentralisering. Der er ingen administration. Der er ikke nogen, der skal trykke penge. Heller ikke tildele eller indkræve penge. Valutaen er bare tal, hvor der er et startbeløb, når man opretter en konto. Valutaen har kun en funktion, når der foregår et bytte mellem en sælger og en køber.
4. Venskab. Enhver transaktion er også et personligt bytte mellem to personer, eller mellem en person og en lokalgruppe, eller mellem 2 lokalgrupper.
5. Personlig udvikling. Enhver transaktion fremmer initiativ, kreativitet, selvværd, selvtillid – både til sig selv og hinanden.
6. Valutaen kan kun bruges lokalt. Man kan kun købe varer, der er produceret lokalt. Det styrker lokal produktion og opbygger lokale ressourcer. Fordi der er en direkte indsigt i produktionens kilder, fremmer det også økologi og vedvarende energi.
7. Bytteøkonomi. Valutaen fremmer lokalt bytte, hvor man opbygger tillid til fællesskabet. Fokus flytter fra ”jeg” til ”vi”.

Lokal valuta skaber arbejde

Det handler ikke om jobs i virksomheder, der fungerer på det globale marked – men om arbejde, der fungerer lokalt. Sådanne jobs bliver man normalt ikke uddannet til. Og derfor skal man selv skabe sig nogle færdigheder, som kan bruges lokalt. Idéen er, at disse færdigheder skal være ens naturlige evner. De er undertrykt i skolen og ungdommen, og de skal så genopdages:

Trin 1:

Tænk tilbage på dit liv og lav en liste over 20 ting, som du har gjort, og som har givet dig en følelse af tilfredshed og stolthed. Det kan være at lave en lille have, passe din bedstemor mm. Lav så top 10 - altså en liste med de 10 ting, der giver gode følelser - og skriv dem i rækkefølge, så den, der giver de bedste følelser, står først osv. Skriv ud for hver, hvad det handlede om. Hermed opdager du dine naturlige evner.

Trin 2:

Tænk igen tilbage på dit liv og lav nu en anden liste på 20 ting, som du har gjort, og som har givet dig entusiasme og fyldt dig med god energi. Skriv igen en prioriteret liste på de bedste 10, og skriv ud for hver, hvorfor de gav dig god energi. Hermed opdager du, hvad du brænder for.

Trin 3:

Nu skal du kigge på dine praktiske muligheder og sætte nogle mål for dig selv. Det er en planlægning af dit fremtidige liv, hvor du styrker dig selv. Besvar spørgsmålene: Hvad vil jeg? Hvordan kan jeg opnå det? Hvilken vej skal jeg gå? Hvilke forhindringer er der? Hvor kan jeg få hjælp og støtte? Hvad er det første praktiske skridt?

Succes'en ved brug af lokalvaluta afhænger helt af at frigøre alle vore naturlige evner og entusiasme. Vi kan ikke ændre verden så længe vores eget liv er spærret inde i mørke. I enhver af os er der et slumrende håb, drømme og ambitioner, der bare venter på at vågne og blive udfordret. Vi skal opnå den fulde tilfredshed ved at leve. Og derfor skal vi altid sørge for, at der er glæde ved det, vi gør.

Gruppe for nye

I hvert lokalområde bør man oprette en gruppeprofil, der fungerer som en slags kursus, hvor man laver alt forskelligt og støtter hinanden, og hvor nybegyndere kan starte med at udforske sig selv og

mulighederne – og finde sine egne færdigheder, som man kan bruge på det lokale marked. Gruppen fungerer som en selvhjælpsgruppe. Der er ingen ledelse; men man indbyder andre til møder og workshops.

Lokale arrangementer

For at frigøre folks fulde potentialer, er det også nødvendigt, at vi opdnes til at tage chancer, overkomme forhindringer og forfølge håb og drømme. Her er det vigtigt med lokale arrangementer, hvor man lærer hinanden at kende og drage omsorg for hinanden. Det kan være gadebesættelser, hvor vi flytter møbler ned på gaden. Det kan være naboskabsarrangementer, festivaler eller anlægge små parker. Det kan være non-profit caféer og udekøkkener, hvor man kun betaler for råvarerne og selv deltager i at lave kaffe og mad. Det handler om at gøre det i fællesskab – og dermed overkomme frygt og usikkerhed.

Jobbytte

Lokale butikker, virksomheder og institutioner kan deltage i lokalt jobbytte, sådan at der er en række jobs, hvor man ikke behøver at være fastansat, men hvor forskellige personer kan skiftes til at arbejde. Sådan en butik eller virksomhed opretter en gruppeprofil med konto, hvorfra der kan betales løn i gryn.

Selvbyg

Man laver et byggefirma, hvor man kan reparere og vedligeholde bygninger samt bygge nyt. Også her opretter man en gruppeprofil og en konto. Deltagerne påtager sig forskellige opgaver. Nogle skaffer brædder. Andre skaffer brugte mursten. Nogle skaffer vandrør. Nogle skaffer brugte vinduer. Nogle kan mure. Andre kan lave tømmerarbejde. Nogle kan slæbe materialer. Nogle kan lave mad og kaffe. Nogle har et kælderrum til opbevaring af genbrugsmaterialer. Det kan være toiletter, håndvaske, spejle, komfurer mm.

Når man har anskaffet sig tilstrækkelig mange materialer, udfører man et byggeri eller en reparation. Man laver drivhuse. Affaldsdepot til organisk materiale og rum til et biogasanlæg. Redskabskur til haveredskaber. Sauna. Malerværksted og galleri osv.

Gruppefamilie

Man kan også danne en udvidet familie, hvor man opretter en gruppeprofil med konto. Så kan man handle med andre, sådan at gryn ikke går til de enkelte gruppe-medlemmer, men til hele gruppefamilien. Og herfra kan man så fordele ligeligt til gruppens medlemmer – enten ved at fordele gryn til hver persons konto eller ladene gryne blive på den fælles konto og så fordele materielle produkter.

Fremtidsværksted

Brugen af den kommunikationsmodel, som hedder fremtidsværksted, er med tiden blevet ændret, så det tager kortere tid og er blevet mere overfladisk. Det skyldes, at der har været en modsætning mellem at gennemføre snakken og så den sociale praksis, som man efterfølgende skal fungere i. Men man kan med fordel genopdage metoden og udføre den fuldt ud, idet man i selve gennemførelsen inddrager det lokale perspektiv med bytteøkonomi og lokal valuta. I det følgende forestiller vi os, at det foregår som et weekendseminar.

1. Kritikfasen (fredag aften). Frustrationer, irritationer og vanskeligheder skrives ned på papirslapper og hænges på væggen.
2. Kreative fase (lørdag formiddag). Man frigør fantasien og lader alle drømme komme frem. Fokus skal være på lokale muligheder. Og de skrives også på papirslapper og hænges på væggen.

3. Virkeliggørelses fase (lørdag eftermiddag og søndag formiddag). Man skal finde frem til det, som afhjælper frustrationerne, irritationerne og vanskelighederne samt bygger på fantasierne og drømmene. Man vælger de projekter, som der er mest opbakning til, idet fokus skal være på de lokale muligheder.

4. Aktionsfasen (søndag eftermiddag). Man laver planer, nedsætter arbejdsgrupper og fastsætter fremtidige møder mm. Man skal gøre sig klart, at der forestår masser af arbejde, forsøg, eksperimenter og konstant læring.

Der skal være en facilitator, der leder fremtidsværkstedet; men han skal også have erfaring og kendskab til, hvad der er realistisk at udvikle som lokale projekter. Derudover skal han have kendskab til allerede eksisterende lokale projekter, som anvender lokal valuta, eller som potentielt vil gøre det. Han skal formidle kontakt, så nye folk og grupper kan komme i forbindelse med de allerede etablerede, så der opstår lokalt samarbejde.

Det følgende er andre erfaringer - opsamlet af Peter North i bogen "Money and Liberation. The Micropolitics of Alternative Currency Movements. University of Minnesota 2007."

Efter 1. verdenskrig var der adskillige lokale valutaer i mange vestlige lande. Det karakteristiske ved dem alle sammen var, at de var knyttet til en organisation, der eksisterede i forvejen. Et typisk eksempel var Grøn Skjorterne i England. Det var en spejderbevægelse, hvor børnene dels var ude i naturen, og dels gik i march og spillede musik. De lavede så deres egen valuta. Og de kunne så handle med hinanden. Problemet var, at man blandede valuta og ideologi. For at bruge valutaen skulle man være enig i det, som organisationen stod for. Og i alle tilfælde i alle lande betød det, at de lokale valutaer kun eksisterede i få år.

Erfaringer fra 20'erne og 30'erne

Hvis man vil hjælpe den lokale produktion og dannelse af lokale jobs, skal man rette sin aktivitet direkte mod produktionen og/eller distributionen. Man skal ikke benytte økonomien som styringsredskab. Møder, seminarer, fremtidsværksteder, workshops, gruppeprofiler mm. kan anvendes.

Der skal være mulighed for kritik og ros, så man kan påvirke producenter og forbrugere til, hvad de skal købe – og hvad de skal holde sig fra. Man skal ikke have en kontrolgruppe, som skal kunne vedtage, at en producent ikke må bruge lokalvaluta. Den lokale valuta skal være helt fri. Den er den enkelte forbruger, der selv bestemmer, hvad han vil købe.

Selvfølgelig skal der være en mulighed for at udelukke en bruger, så han ikke kan skrive på hjemmesiden. Men det skal være, fordi han misbruger hjemmesiden. Hvis han derimod har den opfattelse, at hans kål er gode, selvom han dyrker dem i et badekar med kunstig næringsvæske, skal det ikke være nogen udelukkelsesgrund. Og hvis nogen vil købe sådanne kål, skal de heller ikke fratages muligheden for det.

Manchester

Manchester LETS (Local Exchange Trading Schedules) blev dannet i 1992. Den lokale valuta blev kaldt bobbin. Det sluttede i 2005. Da der var mest gang i den, var der 550 brugere og en omsætning på 183.842 bobbins. England havde været igennem nogle økonomiske kriser. Og med Margaret Thatcher som premierminister fra 1979-90 blev arbejderklassen svækket markant. Der kom stor arbejdsløshed og en blivende stor fattigdom. Derfor var der 4 forskellige grupper, som fandt sammen om at danne den lokale valuta. Der var nogle medlemmer af arbejderpartiet Labour, og de var samtidig medlemmer en den religiøse bevægelse Kvækerne. Så var der det Grønne Parti i Manchester. Og der var en gruppe DIY (Do It Yourself). Og endelig var der en række selvhjælpsgrupper og lignende.

Man kan sige, at der var en objektiv god grund til at starte det i 1992, fordi der var stor arbejdsløshed og stor fattigdom. Folk havde ikke nationale penge til andet end at overleve. Så en lokal valuta kunne derfor bruges til en lokal bytteøkonomi. Tilsvarende kan man sige, at denne objektive situation ikke længere var til stede, da det sluttede i 2005.

Det, at der var nogle fra arbejderklassen, der var med fra starten, indebar, at man først begyndte, da der også var små virksomheder og forretninger med. Men disse virksomheder gjorde det mest, fordi de manglede kunder, eller fordi de ville støtte en god sag. Der var aldrig fokus på alternativ produktion og distribution heraf. Og det lykkedes aldrig af få flere virksomheder med.

I Manchester var der et problem med at fastsætte priser. Når nogen handlede, skulle de selv afgøre, hvad en vare eller ydelse var værd. Og har manglede der retningslinjer. Mange syntes, at de skulle være ydmyge og ikke kræve så meget, mens andre var grove og udnyttede andre.

Et andet problem var, at man betragtede bobbins som en valuta, der ikke var lige så meget værd som de engelske penge. Hvis man købte noget med engelske penge, fik man kvalitet. Hvis man købte noget med bobbins, fik man noget halvdårligt. Hvis en grønsagsavler solgte til det almindelige marked og fik britiske penge, leverede han topkvalitet. Hvis han solgte til det alternative marked og fik bobbins, leverede han små grønsager, som han ellers ikke kunne sælge; og de var også fulde af jord.

Så var der nogle, der reparerede cykler mod at få bobbins. Men de var ikke uddannede cykelmekanikere. Og ofte lavede de noget, der ikke fungerede. Der var mange, der kaldte sig en profession, for eksempel bager, computerreparatør, frisør osv; men de var blot amatører, der gerne ville hjælpe andre. Og de mente, at hvis de nøjedes med at få nogle få bobbins, måtte det være godt nok.

Hvis man fokuserer på arbejdsløse arbejdere i en økonomisk krisetid, kan man godt få dem til at deltage i en lokaløkonomi – og så kan man håbe, at de hen ad vejen får øjnene op for en alternativ produktion. Men det er kun en forhåbning. I Manchester - som i andre eksempler på lokaløkonomi - viser erfaringerne, at man ikke kan ændre folks opfattelse af produktion via økonomi. Det er altid de materielle og produktionsmæssige forhold, der er udslagsgivende for bevidsthedens udvikling. Man skal derfor ikke forsøge at hverve folk ved at lokke med, at de får nogle ekstra penge, og at de altså kan købe mere.

Man skal i stedet hverve folk ved at visualisere, at der ved siden af det nationale/globale marked kan udvikles et lokalt marked. Hvis man vil deltage i det lokale marked, får man en anden slags produkter. Gerne lavet på en bæredygtig og økologisk måde. Og gerne fremstillet af lokale råvarer. Produkterne er ikke nødvendigvis billigere end tilsvarende produkter på nationale/globale marked. De er måske dyrere. Der er ikke anvendt underbetalt arbejdskraft. Og der er ikke forurennet. Alt, der indgår i produktionen, kan genanvendes, så intet bare havner på en losseplads.

Det ideelle er, hvis man lokalt bliver en inderkreds, der forpligter sig til at bruge hinanden vedrørende produktion, jobs og distribution, sådan at man ikke handler på et marked, og at der ikke er fænomener som arbejdskraft og varer. Der er mennesker og aktiviteter.

New Zealand

I begyndelsen af 1990'erne kom der krise i New Zealand. De rige blev rigere, og de fattige blev fattigere. I 1990 uddelte Frelsens Hær 1.226 fødevarepakker. I 1994 var det 14.906. Neoliberalismen herskede. Højreorienterede partier styrede landet. I 1998 skulle folk på kontanthjælp arbejde 20 timer ugentlig, og resten af tiden skulle de uddannes og søge arbejde. I 1999 fik man en socialdemokratisk regering, som på den ene side fastholdt den neoliberalistiske kurs, men som iværksatte offentlige investeringer og ansatte mange arbejdsløse. I starten håbede mange, at det ville give et

egentlig kursskifte; men det var jo en slags lappeløsning. Det var baggrunden for, at Green Dollars fik en opblomstring.

Det er dog vigtigt at gøre sig klart, at der var en forhistorie. Allerede i 1986 begyndte nogle aktivister indenfor miljø og Kooperation at lave lokal valuta. De spredte deres idéer på festivaler, så græs-rødder overalt begyndte så småt.

Man bruger en hjemmeside. Og her har hver person en konto. Og så kan man overføre fra én konto til en anden. Hvor man andre steder lader værdien af 1 lokalvaluta svare til 1 arbejdstime, lod man 1 lokalvaluta have en bestemt værdi i forhold til den nationale valuta.

I praksis har det ingen betydning. Det afgørende er, at den lokale valuta har en fast pris. Hvis en person har ydet et arbejde i en time, udløser det (for eksempel) 120 kr. på det almindelige marked. Prisen kan derfor sættes til 120 lokalvaluta. Men man kan også vælge, at prisen er 1 lokalvaluta. I første tilfælde fastsættes lokalvaluta som et forhold i den nationale valuta, her 1:1. I det andet tilfælde fastsættes prisen som arbejdstimer. Man skal bare vænne sig til det ene eller det andet.

Lokalvaluta er primært et lokalt fællesskab, hvor man handler med hinanden. Men i New Zealand har man udvidet systemet, så der kan handles nationalt, og at der altså kan overføres valuta fra det ene fællesskab til det andet.

Allerede i 1991 havde man på New Zealand 38 lokalvaluta-fællesskaber. I år 1995 var det 55. I år 1997 var det 45. I år 1999 var det 17. I år 2000 var det 12. Og det interessante er, at det stadig eksisterer.

Dér, hvor det fungerede fint, og hvor det stadig fungerer, er områder, hvor folk lever "alternativt". De har ikke job fra kl. 8 til kl. 16; men de har forskellige småjobs. Og enten er de selvstændige, eller også er de delvis lønmodtagere og delvis selvstændige. De er ofte selvforsynende med noget. Og så handler de med andre, der producerer det, som de ikke selv har. De bruger national valuta lige så meget som lokalvaluta.

Fundamentet er, at folk mere eller mindre kender hinanden. Der er gjort meget for at udbrede kendskabet til hinandens ydelser. Hvem kan levere grønsager? Hvem kan lave træarbejde? Hvem kan passe børn? Hvem kan lave ost? Efterhånden er der opbygget et tillidsforhold, så man ved, med hvem man kan handle lokalt. Og så er det, at man betaler med Green Dollars (GD).

På New Zealand kom der hurtigt vanskeligheder, fordi der var ansatte, der skulle administrere det hele. Og den samlede omsætning kom ikke op på et niveau, hvor der reelt var råd til at udbetale løn. En anden vanskelighed var, at man havde særlige handelsdage, og her blev der scoret ret meget uden nogen betaling. Et tredje problem var, at nogen købte for GD og solgte det videre i den nationale valuta med fortjeneste. Ofte var der knaphed på de udbudte varer. Og så var det de første, der fik noget, mens andre intet fik. Og der var så nogle, der hamstrede og købte en masse. Der var også afdelinger, hvor folk annoncerede, at de kunne et bestemt håndværk. Men når andre bad om en ydelse, passede tidspunktet ikke. Generelt ønskede folk, at andre ydede noget til dem – og ikke, at de selv ydede noget til andre. Der var folk, som ydede regelmæssigt, og hvor indholdet på deres konto steg og steg. Men de kunne ikke finde noget, som de kunne bruge deres valutabeholdning til. Der manglede de varer eller ydelser, som de havde behov for. Mange i inderkredsen fandt også hurtigt ud af, at de selv kunne udføre det, som de havde behov for, frem for at betale andre for det. Dem, der kunne selv, udførte det, de havde behov for – og kunne så sælge noget til andre. Dem, der ikke kunne selv, købte mere end de ydede – og havde til sidst ikke noget at købe for. Når folk forlod systemet, slettede man deres gæld, sådan at der kom ubalance i økonomien. Det var en slags deva-

luering, så lokalvalutaen blev mindre i værdi. Administratorerne betalte løn til sig selv for at administrere et system, som reelt var sandet til.

De ordninger, der er på internettet, hvor man kan betale med paypal, bitcoin eller andet, er betalingsordninger, der gør det lettere for rige mennesker at overføre penge. Det er alternativ valuta; men det åbner ikke for nye muligheder.

Green Dollars bankerne var også investeringsbanker, hvor de særlig aktive kunne låne til maskiner, inventar mm, så de kunne forbedre deres virksomhed. De skulle altså låne af de passive. Men de passive kunne ikke se deres interesse heri. De ville hellere have overskud på deres egne konti, så de kunne købe noget frem for at binde pengene til nogle, der investerede.

Erfaringerne – også fra andre steder – går på, at man skal adskille bank og investeringsbank. Begge kan godt arbejde med lokalvaluta. Men de bør ikke sammenblandes. Hvis der er 20 forretningsfolk på egnen, der gerne vil lave en investeringsbank, kan de bare gøre det. De lægger alle deres sparepenge i en fælles kasse. Og så låner én af dem alle pengene til investering. Når han har betalt tilbage, låner en anden pengene. Og når han har betalt tilbage, låner en tredje pengene osv. De har altså en investeringsbank. Hvis andre vil støtte dem, kan de bare deltage i investeringsbanken. Den almindelige lokalvaluta bank skal ikke investere.

Lokal valuta egner sig ikke til mennesker, der arbejder fuldtid, og som kun skal slappe af i fritiden. Lokal valuta er for dem, der har deltidsarbejde, eller som har en livsstil, hvor man er aktiv med alternative aktiviteter, og hvor man selv skaffer de basale ting. Lokal valuta passer også til arbejdsløse. Og det passer fint til mennesker, der er sat udenfor det normale samfund, fordi de er invalider, handicappede, psykisk syge, pensionister osv. Og så passer det også til unge studerende, der har tid til at være alternative. Men det er selvfølgelig individuelt; og hvis man vil omlægge sit liv og deltage i et lokalt kollektivt fællesskab, kan alle gøre det.

Når samfundet kommer i krise, vil der være mange, der vil tilslutte sig, fordi de umiddelbart vil få adgang til at købe mere, end de kan for de nationale penge, som de har.

Argentina

Lokalvaluta netværker startede allerede i 1997. Det bredte sig hastigt. I 2001 brød Argentinas økonomi sammen. Folks indestående i bankerne faldt til en fjerdedel af værdien. Man kunne kun hæve en smule penge - og ikke nok til at leve af. Over halvdelen af befolkningen sultede. Og en femtedel var arbejdsløse. Folk mødtes i kirker, parkeringspladser og sportspladser - og handlede med hinanden. Man lavede sine egne pengesedler.

Der var 4 paroler for handel:

- Køb ikke på kredit, hvor du skal betale afdrag.
- Producér solidarisk, så du kun laver det, som du ved, andre har behov for.
- Fordel solidarisk. Sælg ikke meget til én eller nogle få. Sælg lidt til mange.
- Forbrug solidarisk. Forbrug kun det, du har brug for. Og hjælp andre til det samme.

Man lavede en masse papirpenge, og det gav selvfølgelig snyd og bedrag. Og da der ikke var styr på mængden af penge, brød det sammen efter et års tid. Men herefter begyndte den nationale økonomi igen at fungere.

Når der er mangel på livsfornødenheder, opstår der altid en spontan økonomi, hvor folk finder ud af at lave noget, som kan fungere som penge. Ser man på andre historiske perioder med knaphed, er der valgt penge, som er knappe. I primitive stammer brugte man strandskaller, som var sjældne. I koncentrationslejre brugte man cigaretter, som var vanskelige at skaffe. I europæisk økonomi brugte

man guld, som var dyrt og vanskelig at skaffe. I nyere tid er Tyskland et eksempel på en god økonomi, fordi man her har holdt en stabil pengemængde. I andre lande har man øget pengemængden jævnlige, og så kan det bedre betale sig at spekulere i pengeværdier end i produktion.

Mens de to allerede citerede bøger er skrevet af forfattere, som har haft fødderne nede på græsrodsniveau, er den følgende bog skrevet af to forfattere, som har været ansat af vestlige universiteter og organisationer som rådgivere for lokalområder med økonomiske problemer. De har en traditionel økonomisk opfattelse – med en kapitalistisk tankegang.

Følgende er synspunkter af Gwendolyn Hallsmith og Bernard Lietaer i bogen ”Creating Wealth. Growing Local Economies with Local Currencies. New Society Publishers. Canada 2011.”

Forfatterne er kritiske overfor en konstant økonomisk vækst, som både ødelægger naturen og lokale fællesskaber. De knytter an til tanker om en ”naturlig kapitalisme”, idet de mener, at der skal være en lokal produktion, der supplerer den kapitalistiske produktion. Når der så opstår kriser, og den kapitalistiske produktion bryder sammen, kan den lokale produktion tage over og løse de problemer, som kapitalismen har skabt. Og når man så har fået løst disse problemer, kan den kapitalistiske produktion vokse igen.

Første kapitel er en mærkelig blanding af virksomhedsøkonomi og nationaløkonomi. Det er et forsøg på at få ikke-økonomer til at forstå noget om penge og investeringer mm. Formålet er at redegøre for, at penge er noget, der cirkulerer i samfundet. Lietaer, som er økonomen af de to forfattere, mener også, at konkurrencen altid tvinger virksomheder på det normale marked til kun at varetage egne interesser. Og han mener, at de nationale penge altid er skabt som noget, man skylder, og at der derfor altid er en rente, og at det er årsagen til, at kapitalisten er nødt til at vokse. Det viser, at han er mere finansieringsøkonom end nationaløkonom. Han tænker i pengestrømme. Han er primært uddannet som ingeniør, og han ser pengevæsenet som et slags bygningsværk.

Andet kapitel handler om fællesskabskapitalisme eller kommunekapitalisme. Her betragter han en by som en virksomhed. Og så formuleres idéen om at lave en lokal økonomi som supplement til den nationale økonomi.

Time Bank

I kapitel 3 kommer første eksempel på alternativ valuta, nemlig the Onion River Exchange i den amerikanske stat Vermont. Banken startede i 2008 og er en ”Time Bank”. Hvis Christopher skal køre i taxi til lufthavnen, køres der for eksempel 35 minutter. Det indtastes så via internettet på bankens hjemmeside, så hans konto nu har minus 35. Chaufføren har plus 35. Hvis chaufføren siden handler med andre, som også er med i banken, køber han måske for noget, der svarer til 20 minutters arbejde. Det indtastes også via internettet på bankens hjemmeside, og nu har han kun 15 på sin konto. Idealet er at have 0 på kontoen. I Onion River Exchange er der ingen grænser for, hvor meget plus eller minus, der kan stå på ens konto.

Lietaer understreger igen og igen, at den lokale valuta ikke kan eller skal erstatte den nationale valuta. Lokal valuta er blot et supplement. Han mener, at den nationale/global økonomi og den lokale økonomi komplementerer hinanden. Sådan har det altid været i alle kulturer til alle tider. Men i Vesten i de sidste 50 år er den lokale økonomi forsvundet. Det skyldes den kapitalistiske konkurrence. Men så mener Lietaer, at man skal genskabe en lokal økonomi, der er uden konkurrence.

Svede aktiv

I kapitel 5 får han indflettet en delvis løsning på den nuværende krise, hvor flere bliver arbejdsløse, og folk må gå fra hus og hjem. Han henviser til organisationen Habitat for Humanity, som startede i 1976 i den amerikanske stat Georgia, og som står for bygning af simpel, gode og billige boliger. Konceptet er, at folk, der ikke har noget hus, kan yde en arbejdsindsats ved at vedligeholde og reparere andre folks boliger. Denne værdiforøgelse bliver så opført i Habitat for Humanity som et ”svede-aktiv”, der repræsenterer værdien af det udførte arbejde. Når man har optjent nok, kan man købe sin egen bolig, som der så er andre, der er med til at bygge, så de også optjener ”svede-aktiver”. Lietaer opfordrer til, at der dannes offentlige fonde, der køber de huse, der er sat på tvangsaktion. Så kan arbejdsløse, der er sat på gaden igen få en bolig, hvis de deltager i vedligeholdelse, reparation og byggeri. På den måde skaber man også nye jobs, så de arbejdsløse både får hus og arbejde.

Der er også nystartede virksomheder, der begynder på denne måde, hvor de ikke udbetaler løn, men udsteder ”svede-aktier”. Man bliver altså medejer i forhold til den arbejdsindsats, man yder.

I det meste af bogen kommer Lietaer så med en række idéer til, hvordan man kan lave lokal aktivitet, der skaber velstand. Det er rettet mod forhold i USA, hvor der betales meget lidt skat. Hvis man sammenligner Lietaer’s forslag med Danmark, er alle hans forslag blot det, som enhver dansk kommune med respekt for sig allerede gør. Lietaer nævner for eksempel, at en sø er forurennet. Og hvordan renser man den så? Jo, man laver en lokal virksomhed, der påtager sig opgaven. Virksomheden ejes af enkeltpersoner og andre virksomheder, som får en aktie i sø-rensnings-virksomheden. Alle bliver glade, fordi en ren sø er udtryk for velstand. Og de penge, som man bruger, er nogle aktier, idet man opdeler sine aktier i små dele, sådan at man har en aktie på 1 dollar, eller på 5 dollar, 10 dollar osv.

Han har også et forslag til, hvordan unge mennesker kan lære et fag og etablere en virksomhed. De kan gå som lærlinge i op til 7 år hos en allerede eksisterende virksomhed. Og her kan de nøjes med at tjene næsten ingenting. Men til gengæld lærer de faget at kende og får de håndværksmæssige evner. Og så kan de bagefter etablere deres egen virksomhed. Her i Danmark har vi en teknisk skole, som klarer det samme; men det er der ikke i USA.

Han har en række forslag til kommunerne, når de skal løse sådanne lokale problemer. Og her har han en lang liste med punkter til, hvad man skal gøre. Det er bureaukrati og teknokrati i langt større omfang, end vi kan forestille os her i Danmark. Men det skal sikre, at det kan gøres i USA, hvor borgerne generelt er modstandere af, at en kommune blander sig i at skabe velstand.

Han har et forslag til, at en kommune anlægger en skov på et stykke jord, som de ejer. Dem, der foretager plantningen, får en aktie. Og i takt med at træerne vokser, vokser aktierne i værdi. Og når træerne engang fældes og skal sælges, går fortjenesten til dem, der ejer aktierne. I mellemtiden kan man bruge aktierne som en slags penge. Det bliver en lokal valuta, hvor værdien vokser i takt med, at træerne vokser.

I bogens sidste par kapitler omtaler Lietaer sin medforfatter Gwendolyn Hallsmith og hendes engagement i et projekt, som er det eneste reelle bidrag til erfaringsopsamling, som bogen giver. I byen Burlington i Vermont bliver Hallsmith ansat i et projekt, hvor man rådspørger borgerne og deres syn på byens fremtid. Hun repræsenterer ”the Institute for Sustainable Communities”. På det tidspunkt eksisterede der allerede en lokal valuta med navn ”Burlington Bread”. I 2004 arrangerede Hallsmith en konference, hvor medlemmerne tildeltes nogle Burlington Bread – og opfordredes til at gå rundt i byen og forsøge at betale med dem. Valutaen bestod af små papirlapper, og administrationen af dem var al for dyr, så den eksisterer ikke mere.

På FN-konferencen om bæredygtig udvikling i Rio de Janeiro i 1992 opstod dels Agenda-21 bevægelsen, som har været meget udbredt i Danmark og nu er erstattet af miljøkontorer i kommunerne. Men der opstod også "the Earth Charter Commision", bestående af eksperter, som skulle diskutere sagen nøjere. Hallsmith var inspireret af begge to. Den første arbejdede på græsrodsniveau. Den anden på et teoretisk og globalt niveau.

Der opstod et projekt "Earth Charter Community Action Tool (EarthCAT), som har udarbejdet en instruktionsbog og en hjemmeside for, hvad man kan gøre. Hallsmith dannede så i 2001 "Global Community Initiatives", og i 2004 afholdte de en konference "Sustainable Communities" i Vermont. Der var over 500 deltager fra 48 lande. Bogen slutter med omtale af 3 byer, som deltog, og som Hallsmith har fulgt tæt.

I 2004 tog borgmesteren i byen Calgary (1 million indbyggere) initiativ til at skabe en 100 års plan for byen. Det viste sig, at demokrater, republikanere, progressive, socialister, kommunister, konservative, liberal, nazister og de grønne alle havde de samme mål, når man så 100 år frem – og det var årsagen til, processen lykkedes. Lietaer peger på, at unge akademikere i dag har en meget fragmenteret uddannelse, hvor de på meget snævre præmisser danner store teoretiske og administrative systemer. Men her var EarthCAT en hjælp, fordi den hele tiden fokuserer på helheden. Der blev nedsat et hav af grupper på mange niveauer. Men der var også en tidsplan, hvor man skulle nå at formulere visioner til bestemte tidspunkter. Der blev ansat en række rådgivere og facilitatorer. Hallsmith trænede for eksempel nogle borgere i at forstå diagrammer, der var lavet af byplanlæggere.

Der opstod en vanskelighed, da man skulle diskutere økonomi og levestandard, fordi snakken hurtig blev politisk. Men her formåede man at lave et diagram, der beskriver det økonomiske flow i samfundet. Når nogle rige investerer, er de selvfølgelig interesseret i at holde omkostningerne nede. Og en stor del af omkostninger er lønninger til arbejdere. I takt med at de bliver rigere på grund af investeringerne, viser diagrammet, at arbejderne ikke får del i denne rigdomsforøgelse. Det betyder, at de rige bliver relativt rigere, og de fattige bliver relativt fattigere.

For at løse dette problem skal man derfor finde en vej, så arbejderne også kan investere. Her peger Lietaer på 4 ting. Man kan lave særlige programmer med virksomheder, hvor arbejderne ejer aktierne. Man kan lave kooperativer, hvor arbejderne ejer virksomheder i fællesskab. Man kan udstede små forretningslån til arbejdere. Og man kan lave kurser og træning for arbejdere i at starte virksomheder. For at det skal virke i praksis, foreslår Lietaer, at det bygges op omkring alternative lokale valutaer. Lietaer tvivler selv på, om det kan lykkes; men han synes, det må være bedre end ingenting.

Egentlig er det nok modsat, sådan at kapitalismen netop gør de rige rigere og de fattige fattigere. Man kan ikke fjerne ulighederne i samfundet, ved at arbejderne bliver små kapitalister. Til gengæld er det nok sådan, at stadig flere i arbejderklassen vil blive tvunget til at skabe en del af deres fornødenheder via alternativ lokal produktion, hvor man arbejder for hinanden og bytter sig frem. Og her vil en lokal valuta være en hjælp for at få det til at fungere.

I skabelse af Calgary's 100 års plan spurgte man borgerne:

- Hvad sætter du mest pris på ved vores by?
- Hvad betyder det for dig at leve her?
- Hvilke forandringer vil du helst have, at der sker?
- Hvad er dine håb og drømme for de næste 100 år?
- Hvordan kan du hjælpe med til, at dine drømme bliver til virkelighed?

Man opstillede limonade boder og bad forbigående udfylde et spørgeskema med disse spørgsmål. Man lavede fotokonkurrencer, møder, arrangementer mm. Man havde en hjemmeside. Man

lavede festivaler. Man fik frivillige til at interviewe lokale ledere. Man arrangerede visionsmøde for mange forskellige grupper. Og det lykkedes at få 18.000 borgere til at svare.

Lietaer slutter med at skrive, at der - inden man gik i gang - eksisterede en lokal valuta "Calgary Dollars". Og at den inspirerede andre. Hvilken rolle den spillede, får vi intet at vide om. Hvad der kommer ud af det alt sammen, vil kun fremtiden vise.

Vi ser, at Lietaer fokuserer på, at folk skal frigøre deres fantasi og finde ud af at supplere deres kapitalistiske arbejde med et lokalorienteret arbejde, hvor man udfolder nogle sider af sig selv, der er mere naturlige, og hvor konkurrence ikke spiller nogen rolle. Hvis de gør det, kommer en lokal valuta som et selvfølgelig værktøj, der skal få det til at fungere i praksis. Det er altså den samme erkendelse, som der er i de to første bøger.

Hallsmith var også engageret i en anden by, Newburgh, som havde 32.000 indbyggere, hvor 1/3 var afroamerikanere, 1/3 hispanic (mexikanere) og 1/3 hvide. Der var stor arbejdsløshed, teenagepiger blev hurtigt gravide, og der var korrupsion på alle niveauer. Man startede i 2005 med at holde nogle stormøder, hvor folk skulle visualisere, hvordan deres by så ud om 100 år. Der blev holdt 4 møder for voksne og 1 for unge. Det mundede ud i, at byen fik en "Sustainable Master Plan" i 2008. En af de ledende igangsættere dominerede for meget og blev afskediget. Og læren herefter var, at det ikke er nok, at kommunen eller de mest bevidste har en plan. Det skal også være en plan inde i hovederne på byens borgere.

Der blev gjort 2 forsøg på at starte en lokal valuta. Begge var i kommunens regi. Og de blev fiaskoer. Hallsmith og Lietaer konkluderede, at man ikke kan lave sådan noget, så længe kommunens folk er korrupte. Men konklusionen burde efter min mening være, at man ikke skal lave sådan noget i kommunens regi.

Lietaer fokuserer på at lave noget supplerende til det kapitalistiske marked. Og her fokuserer han på, at det skal ske lokalt. Det vil kun lykkes, hvis det helt og fuldt sker på borgerne egne præmisser. Og her tror han, at borgere og kommunen kan udgøre et harmonisk fællesskab. Alle hans eksempler viser, at det kun lykkes, når det sker på græsrodsniveau uden kommunens ledelse. Men han fokuserer på de forsøg, hvor kommunen har den ledende rolle – og hvor intet indtil nu er lykkedes.

Hallsmith var med i en tredje by, Monypelier, hvor der kun var 8.000 indbyggere. På dette tidspunkt havde hun erkendt, at projektet ikke skulle fokusere på planlægning, men på læring. Undervejs opstod der 3 forskellige lokale valutaer.

Den ene var en Time Bank, hvor man køber og sælger hvad som helst. Den anden var en "Care Bank", hvor man hver måned ydede noget omsorg for ældre. Og når man så engang selv havde brug for omsorg, kunne man få omsorg i samme antal timer, som man havde ydet.

I Monypelier opstod der også en fødevarerbank, hvor man ydede noget arbejde for at skaffe sunde fødevarer, og hvor man ved høst kunne få sunde fødevarer. Lietaer er opmærksom på, at vi ikke har et sundhedsvæsen, men et medicinsk og kirurgisk helbredelsesvæsen. Medicinindustrien og lægerne bliver dygtigere og dygtige. Og helbredelsesvæsnet koster mere og mere. Han har regnet ud, at 60 % af udgifterne går til de sidste 3 måneders af folks liv. Og han mener, at lægerne burde gå på kurser, hvor de bliver dygtige ernæringsrådgivere, og at sund ernæring er den eneste vej til at forbedre befolkningens livskvalitet.

Lietaer slutter bogen med at pointere, at en lokal valuta skal hjælpe med til at tilfredsstille ikke-dækkede behov med ikke-udnyttede ressourcer. Og hermed mener han behov, som ikke dækkes ved hjælp af nationale penge – enten fordi man ikke har nok af dem, eller fordi man vil købe noget, som

ikke kan købes på det normale marked. Og med ikke-udnyttede ressourcer mener han de evner og naturlige udfoldelser, som kapitalismen ikke anvender, men ligger latent i enhver af os, hvis vi bare opdager det og dygtiggør os i at bruge det.

Transitions Towns

I Sydvest-England ligger en lille by Totnes. I 1991 startede her en højskole ved navn Schumacher Collage med fag som økologi, vedvarende energi og spiritualitet. I 2006 besøgte Bernard Lietaer skolen og holdt et foredrag om lokal valuta, og det medførte, at man samme år startede organisationen Transition Town Totnes (TTT). I dag er både borgerne og kommunen deltagere i projektet, og Totnes er blevet til en by, hvor turister strømmer til for at opleve fænomenet. En væsentlig del af den økonomiske succes skyldes disse turister.

Man kan ikke blive medlem. Men alle betragtes som at være med. Udgangspunktet var, at oliepriserne stiger, og at varmeregninger stiger tilsvarende. Det samme gør CO2 udledningen. Det kan ikke fortsætte. Vi bliver nødt til en omlægning. I stedet for at alt styres central, skal vi over til, at folk styrer sig selv lokalt. Og vi skal danne netværker, der hele tiden er tilpasningsdygtige, så vi kan klare alle udfordringer og løse de problemer, der måtte opstå. Hurtigt blev alle andre emner også inddraget. TTT handler derfor i dag om, at man tager ansvar for alt. Der arrangeres møder, seminarer, workshops, kurser mm. Projekterne er byggeri, uddannelse, energi, fødevarer, indre omstilling, penge, håndværk, transport, nabogrupper mm. Mange turister kommer på besøg og deltager i kurser om omstilling.

Deres hjemmesider ser meget professionelle ud; og man kan hurtigt blive meget imponeret. Men realiteterne er mere beskedne. Kun der, hvor arbejdsløsheden allerede er blevet permanent stor, og den lokale kommune kun kan få virkeligheden til at fungere, hvis man overgår til en lokal "bytte-økonomi", er der kommet en reel omstilling. Nøgleproblemet handler om kommuneskat. Vil kommunen acceptere, at borgerne betaler skat med den lokale valuta? Hvis ja, kan der etableres et samarbejde, hvor alle hjælper hinanden. Men inden man når dertil, skal arbejdsløsheden blive meget stor og permanent. Det var tilfældet i Totnes.

Man har en bank, hvor man kan veksle engelske pund sterling til "Totnes Pound" – ligesom man kan veksle tilbage. Det afgørende er, at man har etableret et lokalt samarbejde omkring fødevarer, byggeri, pleje, handel mm. Virksomheder, der deltager, annoncerer med, at de modtager Totnes Pounds. I virkeligheden ville det ikke gøre nogen forskel, hvis man betalte i engelsk pund, hvis man bare lovede hinanden, at man kun handlede lokalt. Totnes Pound fås som 1 pund sedler.

Det har bredt sig til andre byer som Lewes, Stroud og Brixton.

Der er opstået en transition-bevægelse, der har bredt sig til mange land. Her i Danmark har vi Transition Danmark eller Omstilling Danmark. Og den danske bevægelse mener, at hele omstillingsbevægelsen startede i England i Totnes.

Næste bog er af Peter North: "Local Money. How to make it happen in Your Community. Foxhole, Dartington 2010.

I slutningen af bogen summerer han op: Man skal ikke iværksætte noget for hurtigt. I stedet skal man udvikle et lokalt netværk med fokus på folks evner til at yde et stykke arbejde, som andre har brug for lokalt. Man skal heller ikke bygge på mennesker, der kun har idéerne i orden, men på folk, der både har tid og håndværksmæssige evner til at handle med hinanden.

Meget af det, som folk kan i dag, passer til det kapitalistiske marked, men kan ikke umiddelbart bruges på et lokalt marked. Man skal derfor bruge kræfter på at omskole sig selv og hinanden. Man

skal udvikle håndværk, som passer til det sociale fællesskab, til økologi, til vedvarende energi, til sundhed osv.

Man skal være klar over, at der opstår uforudsete fejl og problemer, som skal rettes hen ad vejen i takt med, at man lærer af erfaringerne.

Man skal opbygge den lokale valuta på et fundament af mennesker og virksomheder – og ikke på systemer. Det vil være en fejl at søge penge til at starte det op, lave et betalingssystem og ansætte nogle til at hverve deltagere.

Man bør starte med at finde ud af, hvad nogle gerne vil gøre lokalt, og hvordan en lokal valuta kan hjælpe dem – og så kan man bagefter sætte betalingssystemet op.

Når man først har skabt et tilstrækkeligt stort netværk, der gerne vil handle med hinanden, er det tid til at udbrede kendskabet til det, så mange flere får lyst til at deltage.

North foreslår, at man bruger ceremonier – og han henviser til Manchester, hvor man ventede, til man var 100 personer. Så holdt man et stort møde i en hal, hvor folk havde stader med fødevarer, tøj, ting osv. Og så slog man på en klokke, hvorved det hele formelt startede. Han foreslår også, at man laver en sang og en dans. I Lewes var der et lokalt bryggeri, der lavede en særlig øl, som kunne købes med den lokale valuta. Der var også børnearrangementer, tøjbyttebod, poesi café, vejledning i økologisk dyrkning mm.

Det er vigtigt, at folk føler, at der er brug for dem. Alle har noget at give, noget som de kan lide at gøre, og som giver dem en følelse af at være værdsat. Der skal være mange muligheder for, at folk kan informere andre om, hvad de kan tilbyde. Ofte har folk meget at tilbyde; men de er ikke altid klar over, hvilke evner de har – og ofte skal de have tid og tilskyndelse, før de føler sig klar til deltage i en daglig brug af lokal valuta.

Folk skal opmuntres til at være kreative. Og virksomheder skal have hjælp til at finde ud af, hvordan de kan deltage. Der skal være vejledning i, hvordan man forhandler priser og bruger systemet.

Margit Kennedy, Benard Lietaer & John Roger "People Money. The Promise of Regional Currencies. Triarchy Press. Devon. United Kingdom 2012."

Vi vil her til sidst komme ind på det, som disse forfattere kalder Folkepenge. De nævner ikke de danske banker som JAK, Regnbuebanken og Merkur Banken – og heller ikke alle de lokale andelsbanker, der var i alle byer i Danmark for et par generationer siden. Det kunne de have gjort, for alle disse danske banker er eller var præcis, hvad forfatterne går ind for.

Idéen er, at man har en lokal bank. Og det vigtigste er, at man handler lokalt. Man sælger lokalt, og man køber lokalt. Det er principielt ligegyldigt, om man bruger en lokal valuta eller de nationale penge. Men det kan være en hjælp at have en lokal valuta, som kun kan bruges lokalt, for så tvinger man folk til at handle lokalt. De fleste af de banker, som forfatterne beskriver, har en lokal valuta; men man kan veksle den til og fra den nationale valuta.

En anden vigtig pointe er, at disse lokale banker ikke udfører finansinvesteringer. Men det var, hvad mange af de danske lokale banker gjorde. De havde måske 1 million liggende i kassen. Og så kunne de ikke lade være med at investere dem på finansmarkedet, for så voksede millionen hurtigt til 2 millioner. Og så kunne man investere dem, så de voksede til 4 millioner osv. Det gik godt, indtil hele cirkus'et brød sammen. Og så krakkede de fleste af disse banker. Derfor er det en afgørende

erfaring, at en folkebank kun skal være en handelsbank. Man må ikke investere pengene på det finansielle marked.

Det skal også lige nævnes, at man i New Zealand gennem mange år har haft den tradition, at man handlede lokalt – uden at man brugte særlige banker eller lokal valuta. Og det var og er også en succes. Når kommunen skal købe nogle borde til en skole, går de ikke ind på internettet og finder den billigste pris. Så går de til de lokale snedkere og fordeler opgaven mellem dem, så alle de lokale snedkere får noget at lave. Det bliver dyrere på kort sigt. Men fællesskabet bliver rigere på lang sigt, fordi man beholder værdierne lokalt.

Men hensyn til store investeringer, er det sådan, at det er billigere at låne mange penge i en stor dansk bank end i én af de små alternative banker i Danmark. Men hvis man kun skal låne mindre beløb, som man betaler tilbage over 5-6 år, kan det bedre betale sig at bruge de alternative banker. I den store bank betaler man renter; det gør man ikke i mange af de små alternative banker. Men her skal man betale et relativt stort gebyr, og man skal normalt også være medlem, hvilket også koster noget.

Forfatterne understreger da også, at den lokale valuta skal ses som et supplement til den nationale valuta. Der er noget, som man bruger nationale penge til. Og så er der noget andet, som man bruger den lokale valuta til.

Den lokale valuta egner sig til at gennemføre lokale handelstransaktioner på op til 10.000 kr. De fleste transaktioner skal helst ligge på 50-500 kr. Formålet er at få folk til at indgå i et fællesskab, hvor man udfører lokale handlinger. Mange af disse handlinger er anderledes end dem, som man kan udføre på det nationale eller globale marked. Man udnytter personlige ressourcer, som kun kan udnyttes lokalt. Og man dækker behov, som har særlige menneskelige værdier, og som ikke kan dækkes på det normale marked.

I mange af de små alternative banker her i Danmark kan man vælge at sætte penge i banken og samtidig bestemme, hvad disse penge kan udlånes til. Man kan for eksempel vælge, at pengene skal udlånes til et økologisk landbrug. Og hvis man vil låne penge til et alternativt projekt, som er økonomisk usikkert, kan man måske være heldig, at én, der har sat penge i banken, gerne vil låne til et usikkert projekt, hvis det bare er alternativt, og han eller hun vil så tage det eventuelle tab, hvis projektet mislykkes. Disse danske ordninger hænger sammen med, at de alternative banker ikke er lokale banker, hvor folk kender hinanden og samarbejder direkte. Og så er det banken, der formidler økonomisk kontakt på et principielt grundlag.

Erfaringerne, som forfatterne af bogen People Money (Folkepenge) refererer til, knytter sig til lokale forhold. Og det centrale er, at der foregår en direkte kontakt mellem mennesker lokalt. Pengene og banken er noget sekundært. Det afgørende er at styrke det lokale fællesskab. Her er nogle få – men typiske - citater fra bogen:

The Business Exchange i Aberdeen Scotland:

I en gensidig kredit udveksling er alle, der handler, også dem, der udsteder valuta. Og derfor bør vi vide, hvem du er, hvor længe du har været med i fællesskabet, hvad kvaliteten er af dit arbejde, hvad dit omdømme er. Lokal valuta er det ultimative 2-vejs loyalitets program.

Brugere af lokal valuta skal være kendt som loyale mennesker. De skal bruge den lokale valuta regelmæssigt og anbefale den til andre. 99 % af vore nye brugere er hvervet af allerede eksisterende brugere.

PuntoTRANSacciones i El Salvador:

Det drejer sig ikke om valuta; det drejer sig om mennesker og fællesskaber. Det går ud på at ændre forretningskulturen. Få folk til at spise på en lokal pizza restaurant i stedet for en restaurant, der tilhører en stor forretningskæde.

Det er nødvendigt at vejlede de enkelte virksomheder i, hvordan de giver god service via et netværk. Vi forsøger at skabe en klub-atmosfære for brugerne. Vi bruger kræfter på møder og gratis frokoster for at opbygge partnerskaber og alliancer mellem små foretagender. Det er nødvendigt at få folk hurtigt i gang med at handle sammen, så de får nye vaner.

Talente Tauschkreis Vorarlberg i Østrig:

Folk starter lokal valuta af mange årsager. Nogen ønsker at støtte lokale produkter. Andre ønsker en bedre livskvalitet med mere tid sammen med dem, de holder af. Nogen vil gerne støtte alternative økonomiske aktiviteter med rentefri valuta. Og mange håber på at finde et fællesskab, hvor de kan møde nye mennesker og få nye venner.

Vi satte os det mål at få 30 brugere inden udgangen af det første år. Da vi nåede 95, var vi stærkt opmuntret til at fortsætte. Siden har vi altid forsøgt at opnå en balance mellem at tiltrække individer og virksomheder.

Det vigtigste er tillid. Hvis jeg skal købe en ydelse, som én tilbyder, vil jeg først spørge andre for at sikre mig, at vedkommende har et godt omdømme.

Konklusion

Lokale fællesskaber og lokal valuta er noget, som har fundet sted mange steder gennem tiden. Det opstår ofte, når der er økonomisk krise – og forsvinder så igen, når krisen er ovre.

Der er steder, hvor lokalt fællesskab og lokal valuta har overlevet – og er blevet til noget, der er med til at ændre samfundet i en god retning. Her er grundlaget, at der er en inderkreds, som har skiftet livsstil, idet de har forladt det traditionelle arbejdsmarked og er begyndt at producere alternativt. De laver økologiske grønsager, bygger økologiske huse, laver deres egen musik osv. Og de laver det for hinanden. Ofte består gruppen af nogle, der har et par landbrug, et par værksteder og måske en butik. De har lavet en arbejdsdeling mellem sig, sådan at de producerer med og for hinanden.

Denne inderkreds vokser så, idet der er andre, der skifter til kun at arbejde deltids på det almindelige marked. Og de finder så en opgave i det nye fællesskab, hvor de yder noget til andre. Til gengæld køber de ikke længere varer i almindelige butikker, men får det af fællesskabet – hvor de selvfølgelig skal bidrage økonomisk på den ene eller anden måde.

Fællesskabet vokser yderligere, idet flere mennesker tilslutter sig. Overfladisk set kan det se ud, som om de bare køber varer af fællesskabet - og måske også deltager i arbejdsdage og arrangement. Men det vigtigste er, at de ændrer livsstil, sådan at de skifter fra noget markedsorienteret til et forpligtende fællesskab. De skal finde en eller flere arbejdsopgaver, som de dygtiggør sig i, indtil de bliver professionelle. Det kan for eksempel være, at de laver fersk ost. Eller lave et lille mølteri og bageri. Eller indgår i en tøjproduktion, hvor nogle laver hør på marken, andre spinder det til tråd, nogle væver stof, og andre syr bukser og skjorter, nogle passer får og klipper dem, andre karter ulden, og nogle laver sokker og trøjer, huer og vanter, tæpper og sengetøj. Der er også nogle, der på markerne producerer byggemateriale (pil, hamp, rug, krat). Og i fællesskab bygger man huse til hinanden. Andre laver genbrugsstationer og samler byggematerialer. Og man reparerer og vedligeholder hinandens boliger.

Når man går i gang, er der rigtig meget af bevidstheden, der skal forvandles. Arbejdsbevidsthed og familiebevidsthed skal forenes. Og man skal ikke have sin identitet i hovedet, hvor man opfatter sig som arbejdskraft. Man skal udvikle en kropslig identitet, hvor man oplever sig selv som en del af et konkret fællesskab, og hvor man identificerer sig med praktiske handlinger, som man yder for fællesskabet.